

09 SESSIÓ

La vivència del temps

La pregunta pel sentit està íntimament lligada a la percepció del temps. En prendre consciència del pas del temps, de la celeritat de la vida humana i de la seva indefugible fragilitat, ens preguntem seriosament, què hem de fer amb el temps de què disposem, com orientar-lo, què mereix el nostre esforç. Si tinguéssim la certesa de ser-hi sempre, de disposar d'un temps indefinit, d'una eternitat per a poder recomençar una i altra vegada la nostra existència, per a veure coronats els nostres projectes i anhels, el sentit deixaria de ser problemàtic. Aleshores no experimentaríem el neguit de la incertesa, l'angoixa del temps que passa, perquè sabríem, de bell antuvi, que qualsevol tasca per difícil que fos, podria realitzar-se al llarg de l'eternitat.

L'infant no es fa aquesta pregunta perquè no percep el pas del temps, encara que, per a ell, el temps també passa. Viu plenament integrat en el present, no anticipa futurs. Viu immers en l'ara que flueix i no projecta horitzons, ni empreses per a l'esdevenidor. Juga, plora, riu. Sobre l'estora, viu enllaçat als jocs que l'envolten. L'estora és el seu món, la tarda és la seva vida. No hi ha res més, tot està en aquella cambra. No juga el paper d'actor, tampoc el d'espectador. Està com enganxat en el fons natural, inserit en la realitat. No viu el drama de la separació, de la fragmentació. No experimenta, encara, el pes feixuc del passat,

ni sent les ferides de la memòria; perquè, senzillament, la seva ment és, gairebé, una taula en blanc. Tampoc no percep el neguit per un futur incert. Viu confiat, perfectament harmoniós amb l'ordre de les coses. Sostingut en els braços de la seva mare, sap que res no li pot passar. Està a recer de la intempèrie.

[...] El cercle etern gira una i altra vegada sobre el mateix eix, però tu no ets el mateix de l'any passat. Durant aquell any, has viscut noves experiències que han deixat pòsit en el fons de l'ànima. No es tracta, doncs, d'un cercle viciós. En cada nova volta, hi ha alguna novetat, una nova trobada i nous aprenentatges que amplien el bagatge interior. Res no passa endebades. T'has envellit un any. Un any de la teva vida ha desaparegut per sempre més i ja no tornarà.

Francesc Torralba, *El sentit de la vida*

* * *

La vida en Diaspar es una continua fiesta. La diversión ni tan siquiera conoce pausas, puesto que hace tiempo que los médicos han puesto remedio a la necesidad de dormir. El organismo se recupera mientras uno realiza sus actividades. La carga de la edad también se ha superado. Las mujeres y los hombres vienen al mundo con cuerpos maduros; tras un lapso de tiempo equivalente a varios miles

de años, abandonan la Tierra en perfectas condiciones de salud. Pero incluso entonces su vida no finaliza. Varios cientos de miles de años después la personalidad se vuelve a adquirir en un nuevo cuerpo.

De este modo en Diaspar no hay principio ni fin, ni nacimiento ni muerte. Unas máquinas de una ingeniería inimaginable contrarrestan todo lo que cambia. Los habitantes de Diaspar han hecho realidad uno de los anhelos más profundos de la humanidad: han logrado liberarse del dominio del tiempo.

¿Le gustaría intercambiarse con los habitantes de la ciudad inmortal, que describe el autor de ciencia ficción Arthur Clarke en su novela *La ciudad y las estrellas*? Podría cumplir tranquilamente con sus obligaciones y además tendría mucho tiempo libre para divertirse. Podría aprender alemán, ruso y todos los demás idiomas que siempre ha querido hablar; incluso llegaría a dominar con fluidez el chino. Tendría la oportunidad de viajar por todos los rincones del mundo. Podría regalar a las personas de su alrededor tanto tiempo como quisiera y nunca más tendría que temer perderse algo. Y no menos importante: aparentaría siempre 20 años.

No obstante, tendría que hacerse a la idea de que todo seguiría tal como está. Si

regresara a Diaspar tras una larga ausencia, la ciudad tendría exactamente el mismo aspecto de siempre (y siempre sería así). Al fin y al cabo el tiempo se habría convertido en algo irrelevante. Y por eso habrían suprimido todos los cambios, no sólo los no deseados. El pasado no albergaría historias, y el futuro estaría abierto ante sus ojos.

No conocería lo que es la curiosidad. Nunca habría experimentado el hormigueo de la alegría anticipada, el temor ansioso, la alegría de una sorpresa; y menos aún el recuerdo melancólico de una persona a la que amó y perdió. En Diaspar no hay nada nuevo ni ninguna pérdida.

¿Pero son realmente posibles en esta ciudad el amor, la tristeza y la ternura? Todos los sentimientos profundos están sometidos al tiempo. Estamos tristes por algo que ha pasado o por una esperanza que hemos tenido que abandonar. Y ¿qué convierte a una persona en alguien tan único que su presencia nos parece especialmente valiosa? Son las vivencias conjuntas que sólo compartimos con ella; el deseo de permanecer todavía más tiempo a su lado; el miedo a perderla. En un mundo donde las personas se separan y pueden volverse a encontrar en cualquier momento, todo esto carecería de importancia. El amor debe crecer, pero en Diaspar no hay ningún crecimiento. Aunque

Algunes possibles qüestions:

las mujeres y los hombres disfrutan la magia del enamoramiento, ningún encuentro deja huellas profundas.

[...] Diaspar necesita su fortificación. Una sociedad que ha excluido todo tipo de transformación no puede adaptarse. La ciudad inmortal en realidad está muerta.

Stefan Klein, *El tiempo*

Nosaltres, com els protagonistes de la meua novel·la (No em deixis mai), tampoc tenim futur, només tenim una esperança de vida més llarga. Coneixem el nostre destí, sabem que ens farem grans i anirem perdent el control de parts del cos, si no ens morim abans, però anem vivint dia a dia sense pensar en això. Sabem que no viurem eternament, som conscients que l'amor o l'amistat no duraran per sempre, però ens creem una immortalitat artificial. Intentem que no ens destorbi la idea que som mortals.

Paraules de Kazuo Ishiguro, recollides per l'Eva Piquer / Ara, dissabte 7 d'octubre del 2017

És la mort la que ens ajuda a prendre'ns seriosament el temps.

Jankélevitch

El temps va lligat a la vida. I el sentit va lligat al temps. És veritat que només apareix la pregunta pel sentit de la nostra vida quan ens adonem, quan prenem consciència del pas del temps, i que disposem només d'un temps finit, limitat? Només quan comencem a ser conscients que el temps de què disposem, a més d'incert, és el que és, apareix el neguit i la preocupació sobre si el sabrem emplenar d'una manera que, per a nosaltres, resulti significativa? Només quan constatem que no hi ha segones parts ens comencem a interessar per la qüestió del sentit i, per tant, comencem a reflexionar sobre el temps que passa i que no s'atura?

I si posats a demanar, disposéssim d'una quantitat infinita de temps?

Què els passa als de Dìamar? Si el temps disponible és infinit, el temps deixa de tenir cap valor. En un temps infinit, no hi ha moments, instants, dies, setmanes, anys especials. Tots tenen el mateix valor. És a dir, cap.

En un temps infinit no hi ha passat ni futur. No hi ha res valuós a recordar ni cap cosa interessant a esperar. I sense passat ni futur, no hi ha moviments, canvis, transformacions. Tot resta sempre igual. No hi ha lloc per als sentiments ni per a les emocions, que s'alimenten de records i d'esperances. Què us sembla tot plegat?

Valoraríem alguna cosa o algú si sabéssim que no tenim cap risc de perdre-ho?

L'infant està instal·lat en el present. El jove albira un futur ben obert, se sent poderós, encara no ha experimentat el límit, i no té encara la consciència tràgica del pas del temps. Cal, doncs, haver recorregut un bon tram de la vida perquè aparegui la consciència del límit, del final, i, per tant la reflexió sobre el pas del temps?

Aquesta consciència de la finitud ens aboca, de vegades obsessivament, a intents desesperats d'aturar els efectes visibles d'aquest flux temporal? La cirurgia estètica, l'ús abusiu de gimnasos, de complexos vitamínics... són manifestacions reactives a aquest esdevenir imparable? No creieu que, en el fons, són manifestacions que mostren la incapacitat per ser capaços d'assumir la pròpia finitud?

Com més grans ens fem, més selectius ens tornem a l'hora de triar què fer del tros de vida que encara ens queda? Ja no tenim temps de perdre el temps en activitats fútils?

Fem servir l'expressió perdre el temps com si el temps fos una propietat nostra, però no ho és. I en realitat només es pot perdre el que es posseeix. Per això, perdre el temps, vol dir que un tros d'aquest temps l'hem dedicat a activitats estúpides? El temps que dediquem a una activitat amb sentit és també un temps perdut?

Qui sent que ha viscut la seva vida amb sentit, que ha lluitat i s'ha esforçat per coses que realment sentia que valien la pena, té molta por de la mort?

Com és que ara que tenim instruments de mesurar el temps més precisos que mai, diem que no tenim temps per a res?

El temps flueix de manera irreversible, sempre va endavant, és imparable. Les nostres obres, les nostres paraules i la nostra memòria, són també els nostres sempre limitats recursos, les resistències que oposen a aquest pas del temps?

Com és que gastem tanta energia a voler allargar la nostra vida, i per contra, l'única cosa sobre la qual tenim tot el poder de decisió, decidir com viure-la, ho tenim tan abandonat? Molta gent obsessionada pel més enllà, té abandonat el més aquí?

Anys 60, metro de Nova York: Hi ha vida abans de la mort?

Sèneca, en la seva deliciosa *Sobre la brevetat de la vida*, ens diu que no és que la vida sigui curta, sinó que l'escurcem, la malgastem, quan la dediquem a activitats fútils. Hi esteu d'acord?

La proposta de Sèneca no passa ni per la hiperactivitat desenfrenada ni per la ganduleria i deixadesa més absolutes, sinó per una serena acceptació de la nostra finitud, de la pròpia mortalitat, de tal manera que ens permeti així administrar de forma enriquidora el temps limitat de tota existència humana. Com ho veieu? La primera condició per a una bona vida és ser plenament conscients de la nostra finitud i acceptar-la de manera serena? Penseu que, en general i cada

cop més, ens costa acceptar la nostra condició humana?

Podem, doncs, lluitar (fins a cert punt) amb les nostres obres i el nostre projecte de vida a l'irreversible pas del temps. Molt bé. Em pensat, però, a resistir-nos a resistir? I la resistència a no oposar resistència? Resistir-nos a no oposar resistència no vol dir rendir-nos, sinó continuar lluitant amb els nostres projectes vitals, però sabent, sent conscients, que hem d'acabar deixant-nos endur i harmonitzar amb el flux general de la VIDA. Què en penseu? En el fons és semblant al que deien molts estoics: no es tracta d'esperar sempre el pitjor, però sí d'estar-hi preparats.

En definitiva, us sembla que des de la inconsciència de no fer-nos càrrec de la nostra irreversible finitud, el que acabem construïnt és una vida frívola, buida, i que sembla passar a velocitat de vertigen?

Diu Josep M. Esquirol que la llum va molt de pressa, però el pensament encara hi va més. I amb tot, el temps propici (adequat) per al pensament -i per a la VIDA!- és un temps lent. Hi esteu d'acord? Us sembla que la velocitat, l'excés de velocitat, ho acaba malmetent tot? A velocitats altes tot s'igualava, tot s'uniformitza, tot perd la seva singularitat?

Què fem quan volem oblidar, quan volem fugir de nosaltres mateixos, aturar-nos o córrer? La velocitat intensifica l'oblit?

Podem d'alguna manera aturar aquest vertigen? Quan estem alterats, ansiosos, el temps s'atura o fuig més?

Si m'aturo, si aconseguixo asserenar-me, tranquil·litzar-me, el temps m'acaba imitant i també s'atura una mica?

De vegades diem: estic superestressat, amb una ansietat de cavall, perquè tinc molta feina a fer i no tinc temps. És sempre així, o tot sovint és a l'inrevés: com que estic tan ansiós i alterat, no rendeix, no avanço, no em trec la feina de sobre i llavors, és clar, no tinc prou temps?

Quan penso, fins i tot quan penso el temps, també l'aturo; entre d'altres coses perquè per pensar cal aturar-se, aturar-se a pensar.

Un cafè filosòfic és també una forma d'aturar el temps?

Heu sentit a parlar de la cerimònia del te dels japonesos?

Convidar a sopar uns amics i preparar amorosament, delicadament, tots els detalls perquè s'hi trobin a gust no és també, en el fons, una forma d'allargassar i d'assaborir més els moments de gaudi?

Procurar tenir interessos de temporalitat lenta, no tan immediata, és també una manera de refrenar la velocitat de viure i, per tant, d'aturar el temps?

Saber diferenciar entre coses importants i coses urgents, també ens pot ajudar?

Així, doncs, per poder donar i donar-se temps és necessari estar serè?

Qualsevol moviment vinculat a l'essència de la vida i que hi connecta i hi sintonitza, és sempre un moviment rítmic: el caminar humà, els distints moviments dels animals, sempre són moviments acompassats? Els bons ritmes ens reconforten?

El principal ritme del temps que percebem és l'emmarcat per l'alternança nit-dia, el ritme circadiari. Per això parlem del pas del dia i del pas dels dies. L'altre ritme important és el de les estacions, és a dir, el cicle anual. Aquests ritmes que han marcat tant la nostra cultura, i a partir dels quals hem organitzat la nostra vida, estan perdent força en el nostre dia a dia: àpats, feina, vida familiar...?

A internet no es pon mai el sol. I hi ha ciutats en què sempre és de dia.

Cada cop som més insensibles, els donem més l'esquena a aquests ritmes, i adoptem uns ritmes més artificials, més postissos i tot sovint més frenètics?

La manera de mesurar el temps condiciona la nostra experiència, la nostra vivència del temps. Prescindir d'aquests ritmes cíclics i abonar-se només a una mesura del temps purament cronològica, cibernètica,

canvia substancialment la experiència que en tenim?

La mesura exacta i homogènia del temps, el cronòmetre, ens està fent oblidar i passar de llarg l'experiència, la vivència que hi ha al darrera?

Hem perdut o estem perdent el costum de mirar el cel en llevar-nos? Preferim la informació via pantalla? Quanta gent s'adona, i s'alegra de la presència de la primera oreneta? I quanta gent notar a faltar la seva presència? Ens estem desnaturalitzant?

Els distints rituals i celebracions, molts dels quals s'estan perdent, fan perdre densitat i substància al pas dels dies?

El ritme seria com un patró. Les coses fora d'estació, fora del ritme habitual, sembla que comporten desordre: fruits fora de temps, embarassos massa llargs o massa curts....

El canvi rítmic estacional està molt vinculat a la salut: que faci calor quan n'ha de fer, fred quan toca... i que ploqui quan...

A les cases que hi ha un bon ritme familiar, tot va més bé? A mesura que ens canvien les circumstàncies de la vida, anem introduint nous ritmes? Quan algú proper se'n va, també hem de saber trobar un nou ritme de vida, que ja no pot sincronitzar amb la persona que se n'ha anat.

Diríem que, en general, els ritmes ens asserenen.

Vosaltres, què sou més, matiners o tocatardans? Quan sentiu que rendiu més?

La característica més essencial del temps és la seva irreductible irreversibilitat. Per això es diu que el temps, com la vida, no té preu. Perquè només té preu allò que és reversible, allò que es pot intercanviar, com si fos una mercaderia. El temps, com la vida, no ho permet. El temps, com la vida, sempre va cap endavant. Cap moment és del tot comparable a un altre. Cada moment és únic. Cada moment és, en ell mateix, principi i final. Ningú no es pot banyar dues vegades al mateix riu, deia l'amic Heràclit. I no solament perquè el segon cop les aigües són distintes, sinó perquè nosaltres també som distintes. Som conscients que el valor del temps, i per extensió de la vida, és tan i tan gran que no té preu?

La mort, diu Josep Maria Esquirol, és el gran mai més. Però en realitat, cada moment de la nostra vida és un petit mai més, perquè tot passa una vegada i mai més. Tot es dona una vegada i mai més. Podem repetir situacions similars, però la mateixa situació ja no es pot donar: va nèixer i va morir. Tot és sempre principi i final. Farem altres cafès filosòfics, però aquest, ha nascut i s'ha acabat avui. Ser conscients d'això, us fa entristir o us fa valorar i aferrar-vos amb més intensitat a cada moment de la vostra existència?

Tot el que he fet, està fet, no hi ha marxa enrere (i tot el que he deixat de fer, també) . L'única cosa que puc fer és intentar-

ho fer millor si es dona una situació similar. Es pot intentar reparar el mal fet, és clar que sí. Sempre serà, però, en un altre moment. Si el temps fos reversible, si poguéssim tornar enrere, la vida no tindria aquest regust de seriositat, aquest regust tràgic?

Pla diu: L'única cosa que dona la vida és la degustació de la malenconia del pas del temps. La nostàlgia, el trobar a faltar, és una manera de tenir-lo encara?

Sense adonar-nos-en fem que la nostra vida, com el bàsquet, tingui massa temps morts, temps que no compten?

El temps tot ho cura? Ho cura tot, o tot el que es pot curar?

La irreversibilitat del temps, que cada cop deixa més enrere el passat, cura justament la pròpia irreversibilitat del temps (el que s'ha perdut, s'ha perdut per sempre)?

Diu Josep M. Esquirol que fins i tot en els casos que algú vulgui mantenir oberta la ferida, el temps aplaca la resistència i acaba venent les forces finites dels mortals, i aquesta victòria és la curació. El temps ho engoleix i ho aplanar tot, i als que queden els ajuda a viure. A costa, però, d'una lenta victòria sobre la memòria i sobre la identitat. Que es curi el dolor, però, no vol dir que acceptem el sentit de la pèrdua. El temps venç la identitat i amb ella l'exigència de sentit. Com ho veieu?

Per a més informació o per a descarregar-vos altres cafès podeu fer-ho des de la web:

www.cafefilosofic.com

i des del Facebook:

[@cafefilosoficelvendrell](https://www.facebook.com/cafefilosoficelvendrell)

Filòsof

Joan Bosquet

Dijous 26 d'Octubre 2017

**Portal del Pardo
del Vendrell**